Farmaciehistorie als onderdeel van de geesteswetenschappen

prof. Toine Pieters

Freudenthal Institute (FI)
History & Philosophy of Science

Farmaco-epidemiologie en Klinische Farmacologie

Universiteit Utrecht

https://www.nationaalfarmaceutischmuseum.nl/exposities/pillendraaiers-en-potjeslatijn

Historiografische inleiding geschiedenis van de farmacie I

- Geschiedenis van de ontwikkeling van ‘het’ beroep van apotheker
- Geschiedenis van de ontwikkeling van het instrumentarium en interieur van de apotheek
- Geschiedenis van de ontwikkeling van de farmaceutische industrie
- Geschiedenis van de ontwikkeling van ondermeer de wetenschapsgebieden farmacologie, farmacognosie, toxicologie en farmacotherapie
- Geschiedenis van de wetgeving en regulering
- Geschiedenis van voorschriftenboeken

Historiografische inleiding geschiedenis van de farmacie II

- **Geschiedenis van de wisselwerking tussen wetenschap en industrie**
- **Geschiedenis van de wisselwerking tussen theorie en alledaagse praktijk van geneesmiddelleer**
- **Geschiedenis van de wisselwerking tussen ontwikkeling geneesmiddelhandel en professionalisering**

Historiografische inleiding III

- **Bij de historische wisselwerking tussen medicijnen, gezondheid en cultuur is bij voortduring sprake van veranderingen in hoe wetenschappers, artsen, apothekers en patienten/consumenten geneesmiddelen bekijken/onderzoeken, beoordelen en gebruiken.**

- **Zo wordt anno 2019 op andere wijze dan in 1919, 1819 of 1719 invulling gegeven aan begrippen als werkzaamheid, veiligheid en kwaliteit van geneesmiddelen.**

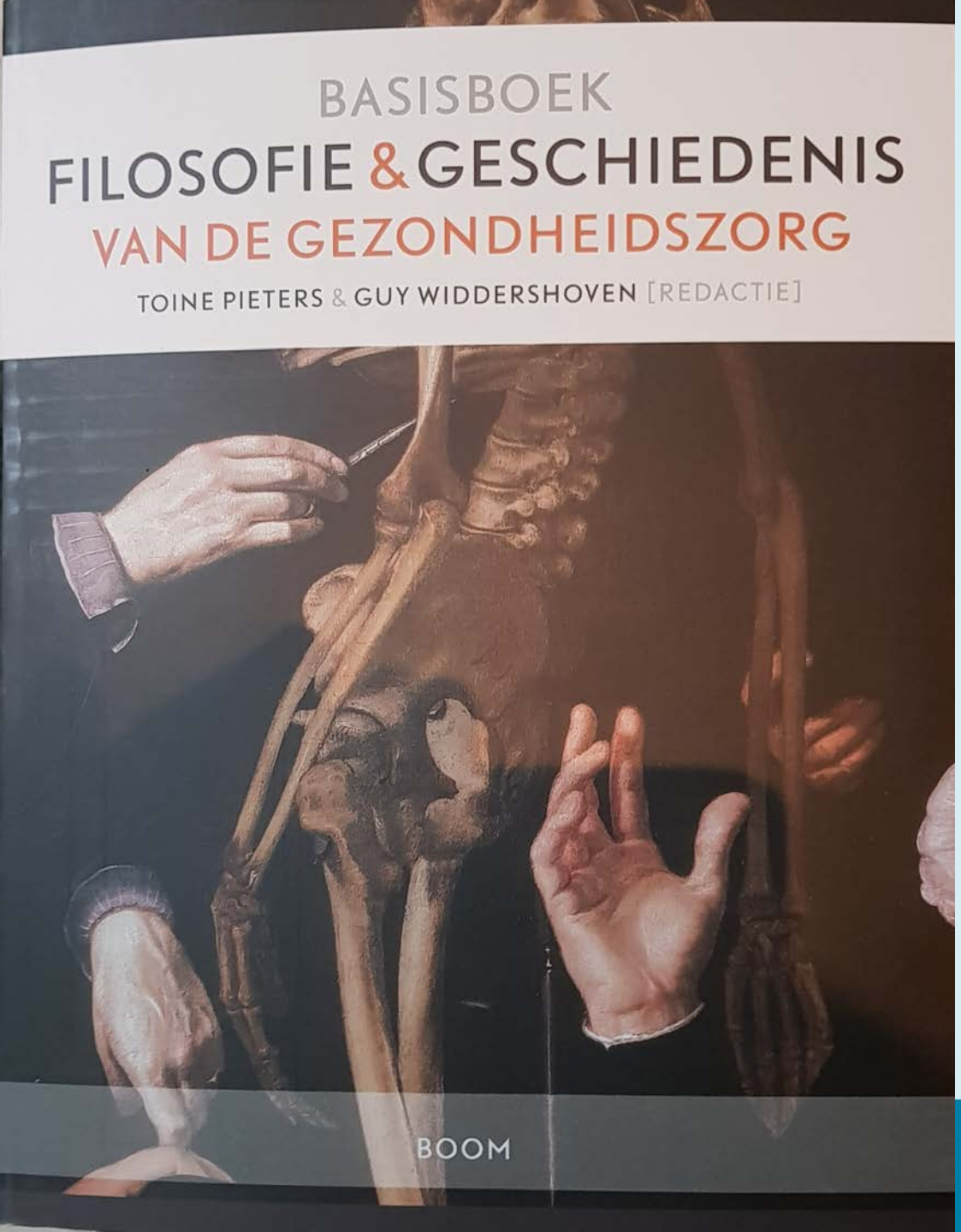

Geïntegreerde benadering van historische en filosofische perspectieven op ontwikkelingen in de gezondheidzorg met “de farmacie” als integraal onderdeel

Medical Humanities

Trajecten van geneesmiddelen als leidraad bij het Utrechtse onderzoek naar de geschiedenis van de farmacie

Met daarbij het voortdurend micro / macro contextualiseren van historische ontwikkelingen

Pharmaceutical Humanities

Geneesmiddelen als dragers van betekenis in relatie tot ziekte en gezondheid

Diachroon en synchroon bestuderen van trajecten

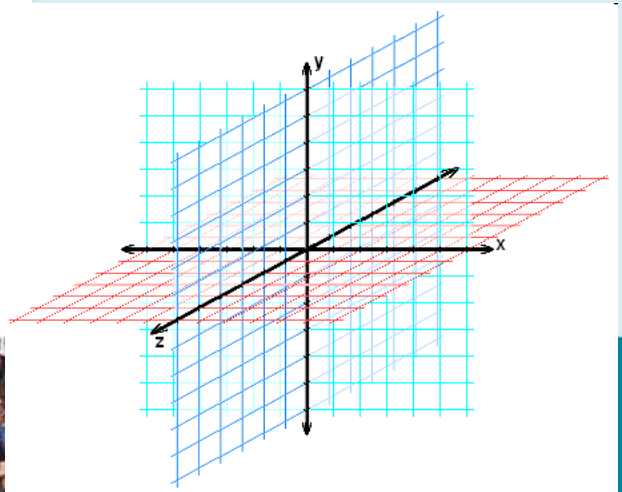

Casus vergelijking 1e en 2e opioïdencrisis

Een iatrogeen fenomeen op herhaling

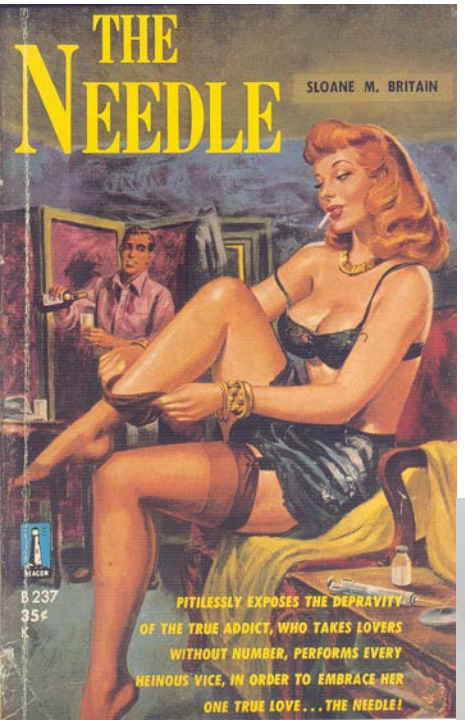

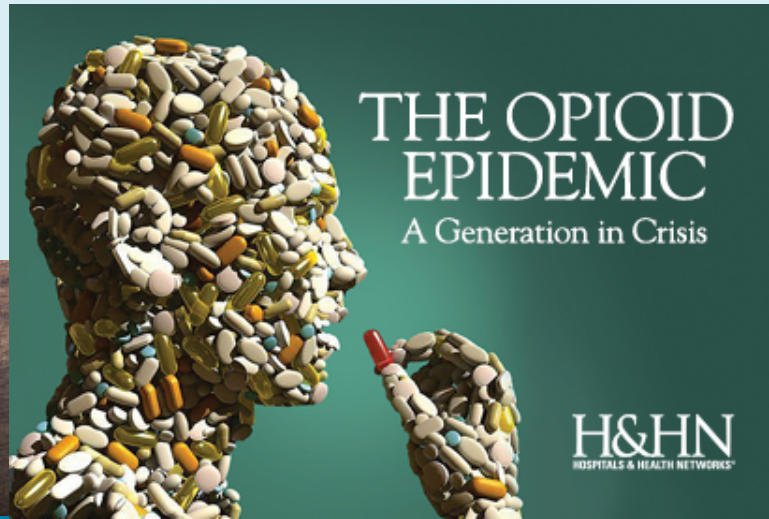

‘Time Machine’

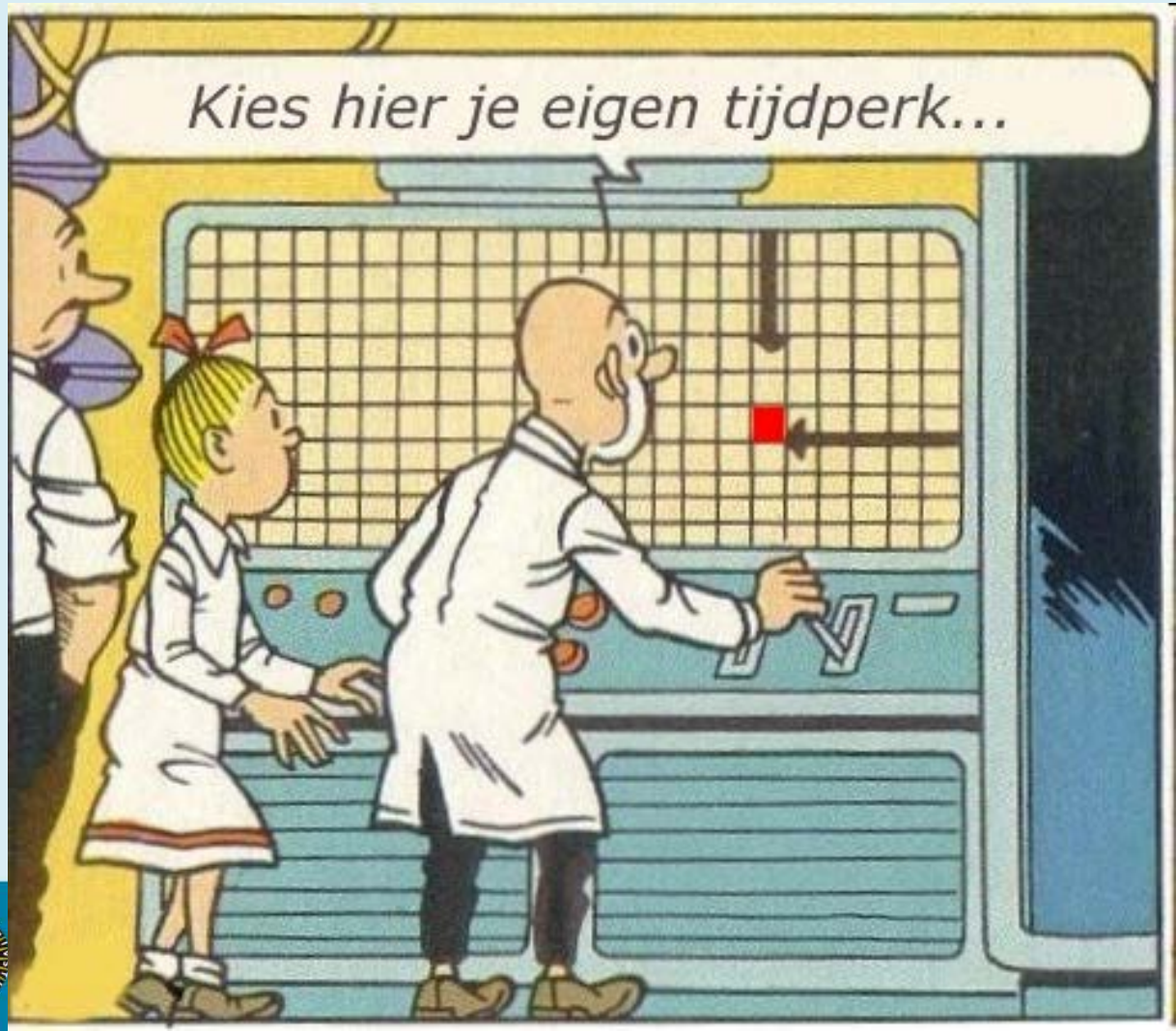

De lange negentiende eeuw van opiaten (alkaloiden) en verslaving als nieuwe medische conditie

Belangrijke nieuwe ontwikkelingen I

- Bij de productie, distributie en handel in opium zien we ketenvorming door koloniale mogendheden die streven naar monopolies
- Industriële massaproductie van (zuivere) stoffen - alkaloïden en daarop gebaseerde (geheim-)middelen

Belangrijke nieuwe ontwikkelingen II

- **Bij de consumptie van opiaten vinden drie belangrijke ontwikkelingen plaats:**

1. Nieuwe toedieningsvormen: Injectiespuit

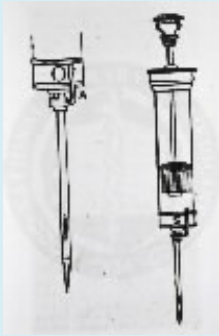

2. Ontwikkeling massamedia en publieksreclame

3. Groeiende stedelijke middenklasse met snel toenemende vraag naar (genot-)middelen

1850-1880 Morfine als modern medisch wondermiddel; Morpheus

Wat door de kranten als een ultieme pijnstiller en rustgevende medicatie voor ‘the rich and famous’ werd gepresenteerd riep een grote vraag op bij de snel groeiende stedelijke middenklasse.

Dokters gaven maar al te graag gehoor aan de roep om morfine voor te schrijven voor een toenemend aantal indicaties.

En de jonge dynamische farmaceutische industrie zorgde voor het benodigde aanbod.

De erkenning en herkenning van ‘middelen’-gebruik als nieuw gezondheidsprobleem

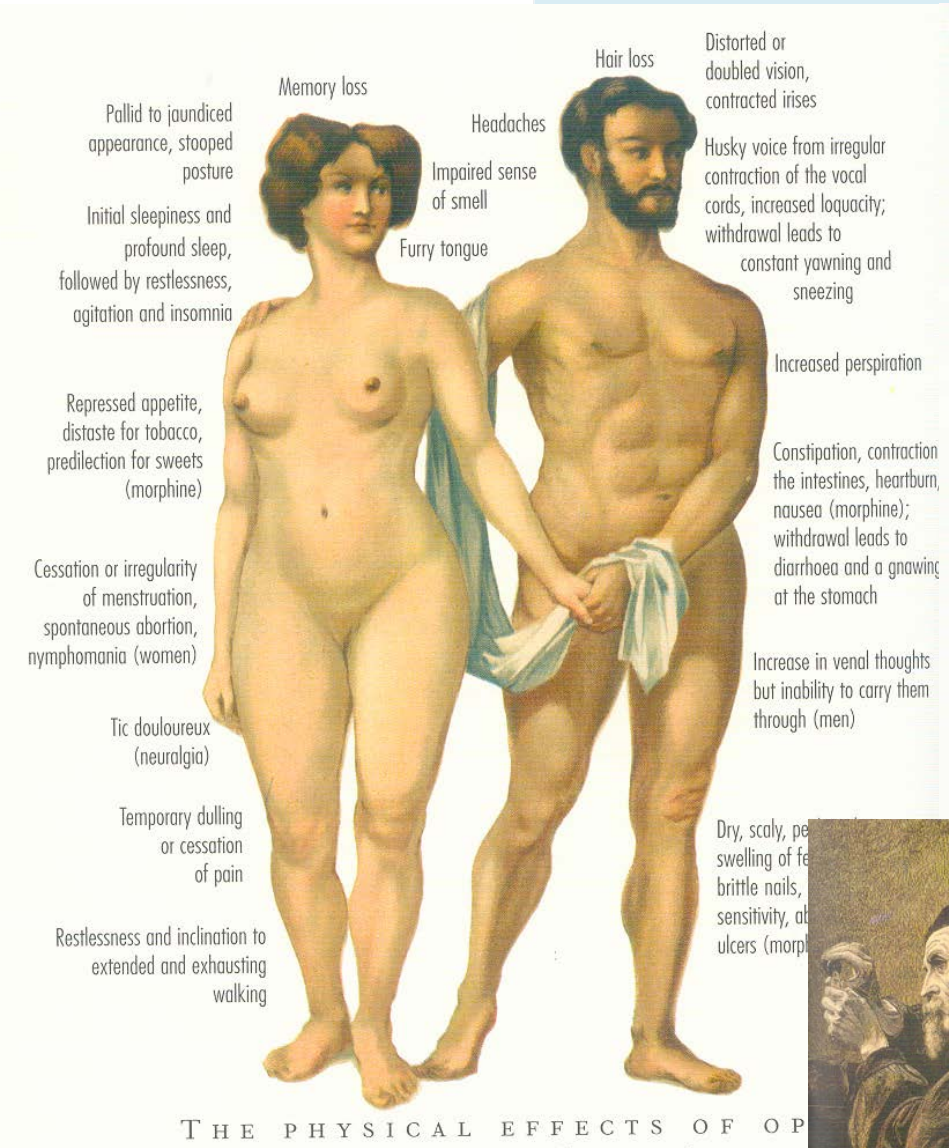

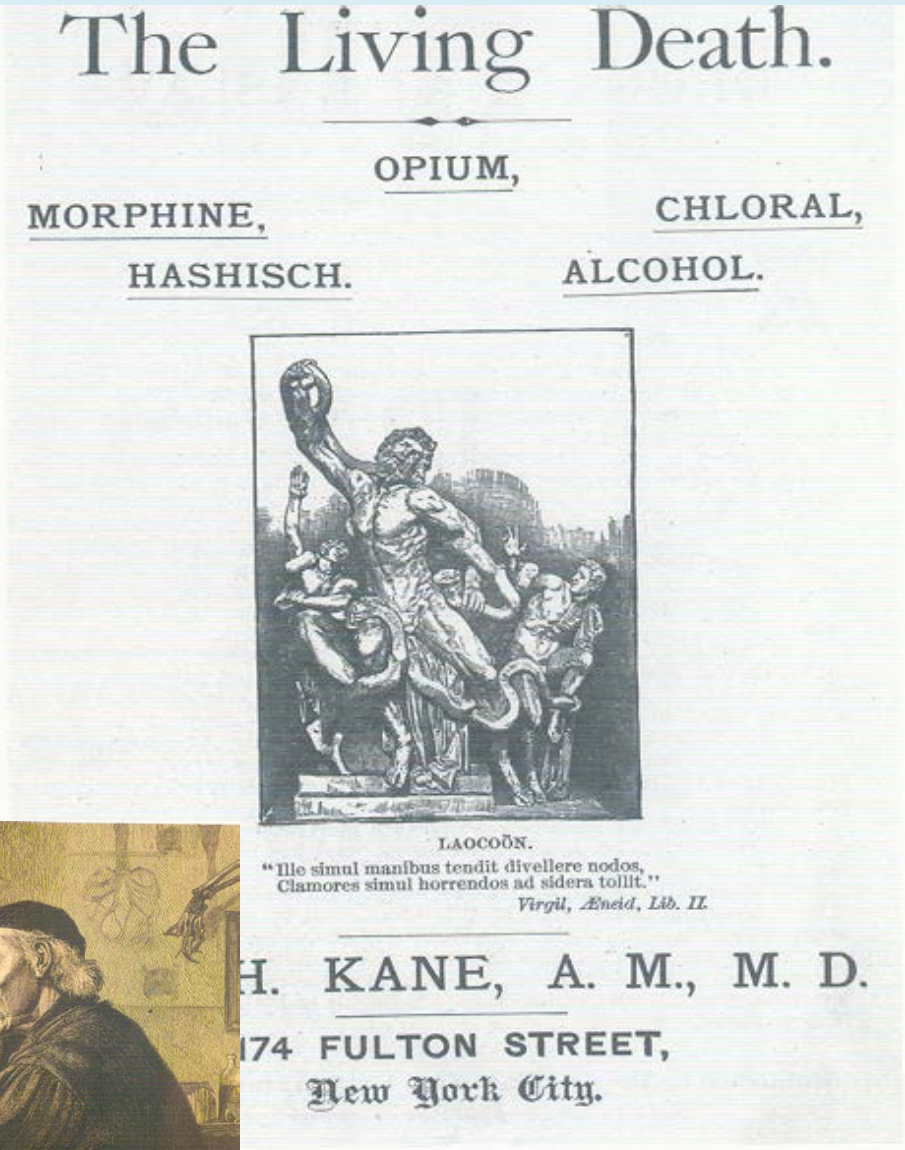

Beroemd, opiatengebruik en verslaafd

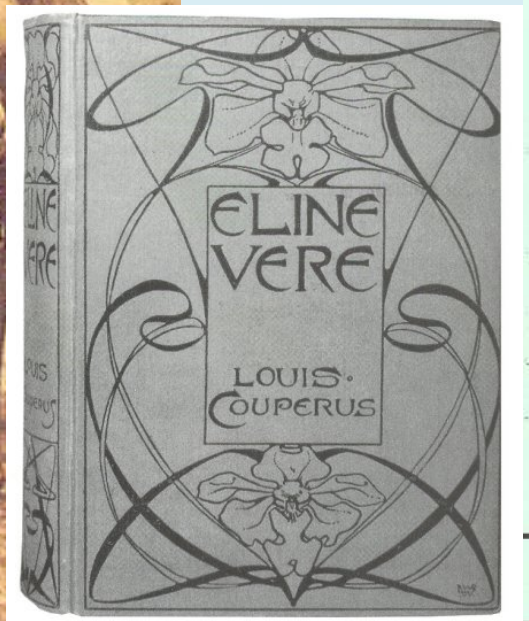

Cocaïne als antidoot tegen morfinisme

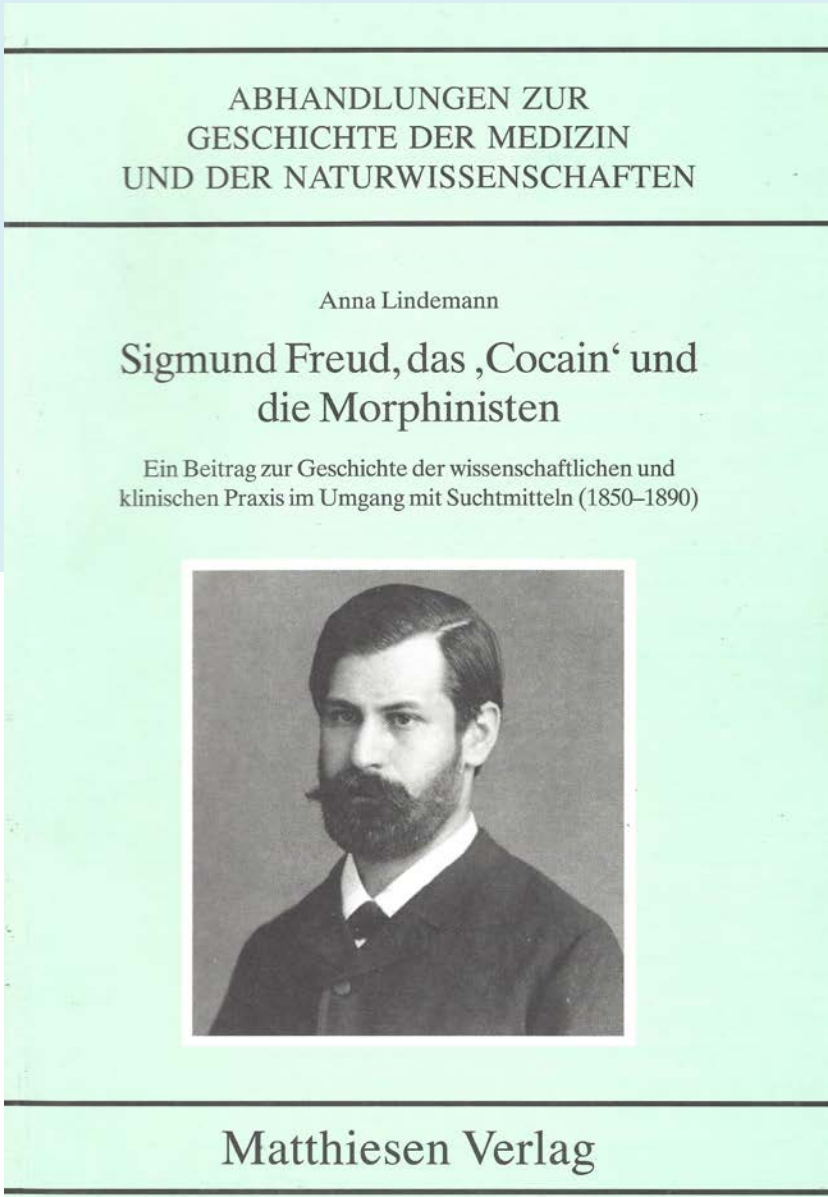

Gouden handel in geheimmiddelen/ patentmiddelen
=
Gouden handel in opiaten

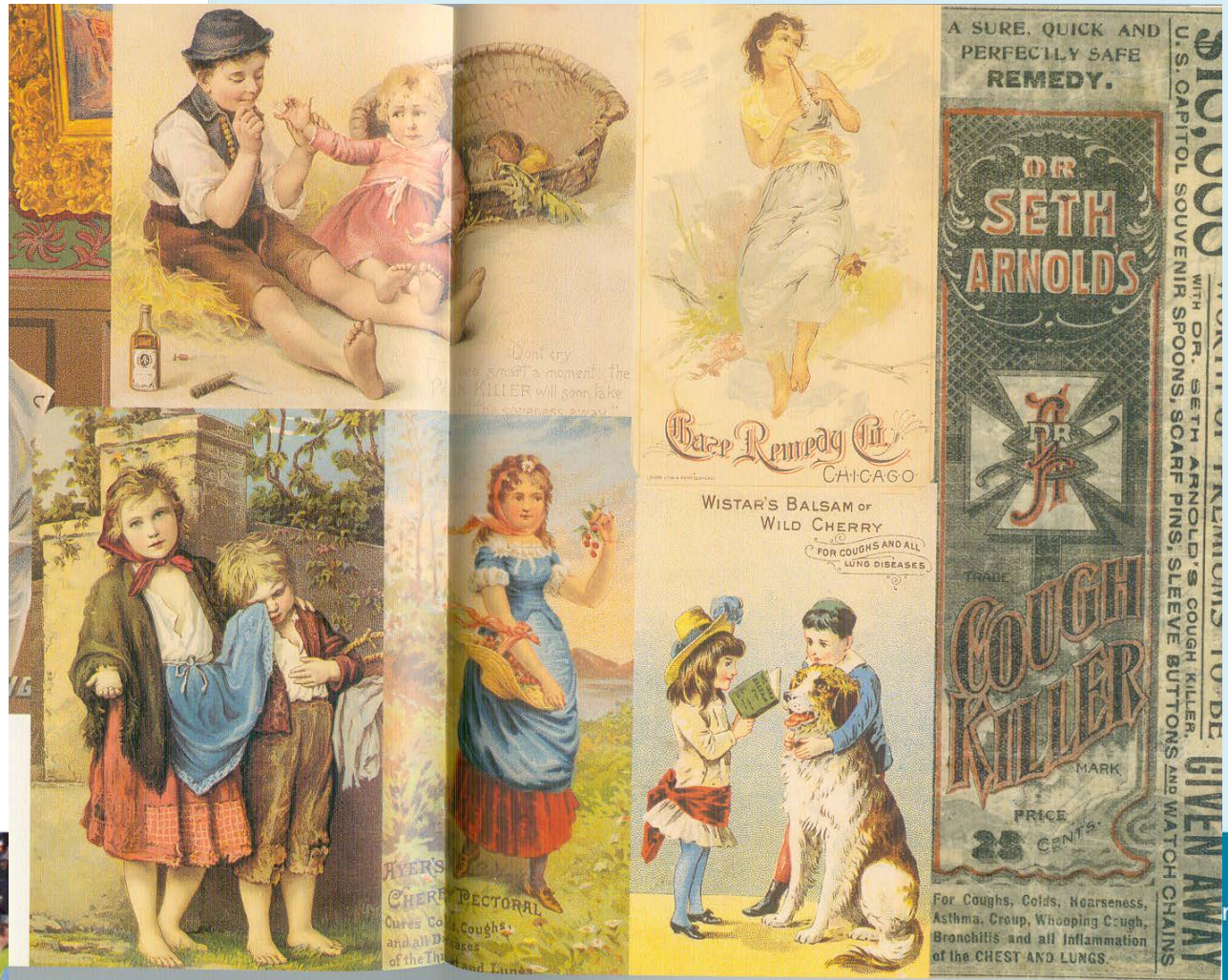

Gouden handel met een ‘luchtje’

- **Begin twintigste eeuw is Nederland de grootste producent en handelaar in opium en cocaine met Engeland als goede tweede.**
- **De schatkisten van beide landen varen wel bij deze handel**
- **Opkomende grootmacht Amerika neemt het voortouw om deze monopolies te breken in de strijd tegen drugs.**

Naar nieuwe vormen van gebruik en regulering van opiaten in de eerste helft van twintigste eeuw

- **Toenemende invloed van prohibitie bewegingen**
- **Vanaf de internationale opiumconferentie in Den Haag in 1912 wordt geleidelijk aan de gehele handel in opiaten onder stricte controle geplaatst** (eerste Opiumwet van 1919)
- **Toenemende medicalisering van de distributie en consumptie van psychoactieve stoffen (arts en apotheker verwerven poortwachterschap voor het voorschrijven en afleveren van middelen die vallen onder opiumwet)**
- **Ontwikkeling van illegale markten voor opiumlijst middelen**

De meest beruchte gebruiker van een nieuwe krachtige opioïde met…….. een groot verslavingsrisico

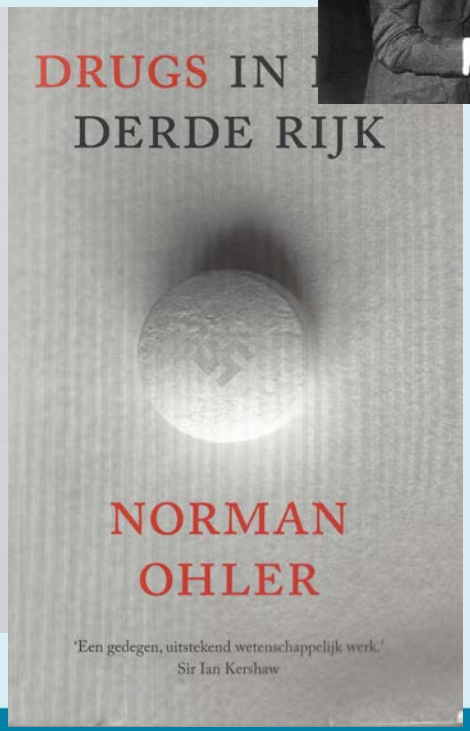

Pharmacotherapeutisch Vademecum

OPGAVE DER MEEST GEBRUIKELIJKE GENEESMIDDELEN MET VERMELDING VAN SAMENSTELLING EN AANWENDING

ACHTSTE DRUK, BEWERKT DOOR

P. VAN DER WIELEN

EN VELE MEDEWERKERS

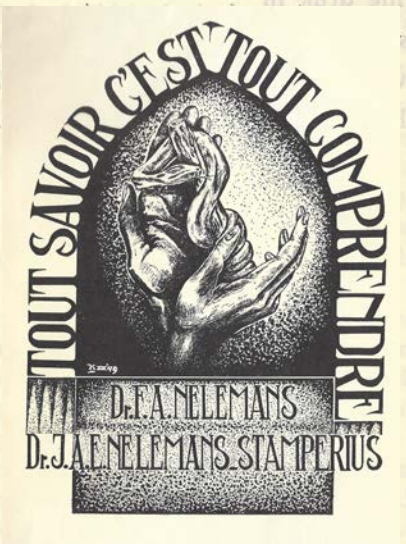

1942

D. B. CENTEN'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ (N.V.)

AMSTERDAM

*EUKODALUM is *Dihydroöxycodeïnon-hydrochloride,* $(C_{18}H_{21}NO_4)HCl, 3H_2O$, een wit, kristallijn, in water oplosbaar poeder, dat als verzachtend middel bij verkoudheid, hooikoorts, pleuritis, bronchitis, tuberculose en als analgeticum in doses van 2,5—10 mg. inwendig en 10—20 mg. subcutaan wordt gegeven. Frensdorf *(Klin. Wochenschr.* 1924, 2068) waarschuwt tegen het gebruik, daar het niet minder dan morphine aanleiding tot verslaving geeft, *evenals andere codeïnepreparaten.* Het behoort, evenals Dicodidum, tot de stoffen, die *onder de Opiumwet vallen;* Codeinum valt er in Nederland thans ook onder, behalve in verdunningen, hooger dan 1 : 4000 (zie blz. XI en XII). Ter voorbereiding van narcose, 2 uur tevoren, 20 mg., gevolgd, na 3 kwartier, door 0,3 mg. scopolamine, zoo noodig daarna nog eens 20 mg. eukodal.

recht

Farmaco-epidemiologie en Klinische Farmacologie

‘Time Machine’

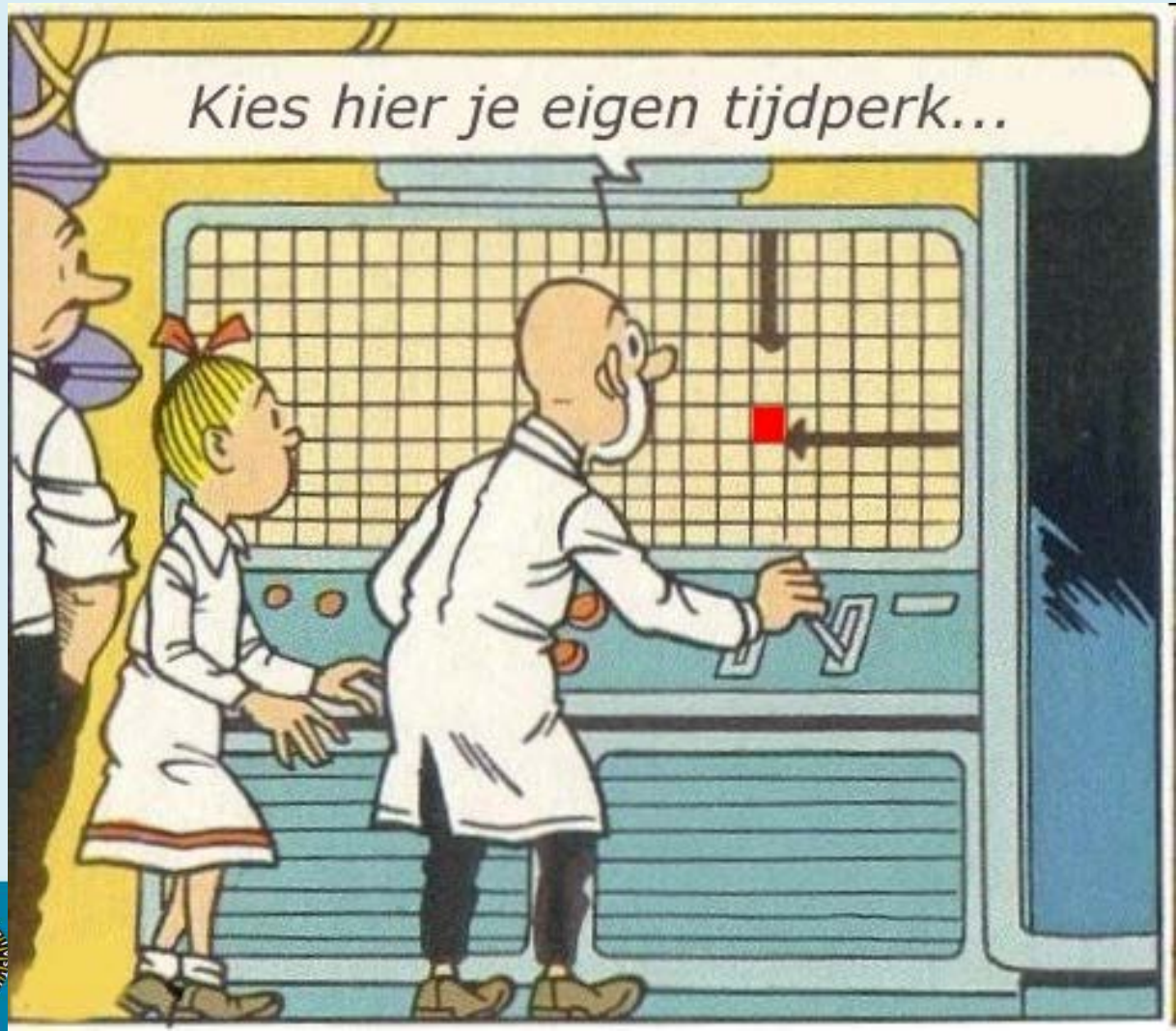

Oude wijn in nieuwe zakken 1995-

Purdue Pharma/Mundipharma

Growing pains,

growing sales

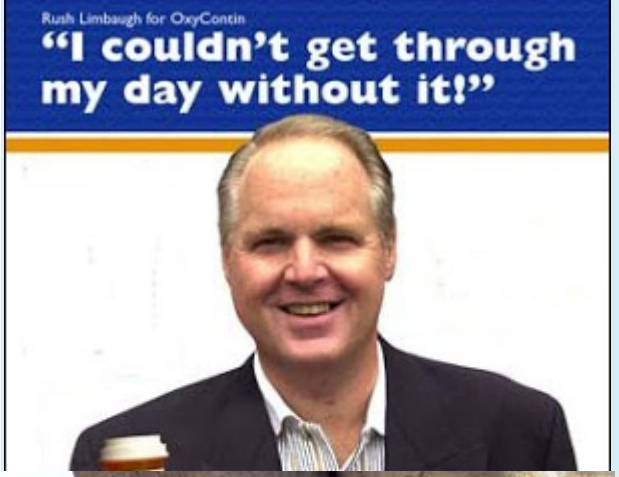

THE OPIOID EPIDEMIC BY THE NUMBERS

IN 2016...

116
People died every day from opioid-related drug overdoses

11.5 m
People misused prescription opioids[1]

42,249
People died from overdosing on opioids[2]

2.1 million
People misused prescription opioids for the first time[1]

2.1 million
People had an opioid use disorder[1]

17,087
Deaths attributed to overdosing on commonly prescribed opioids[2]

948,000
People used heroin[1]

19,413
Deaths attributed to overdosing on synthetic opioids other than methadone[2]

170,000
People used heroin for the first time[1]

15,469
Deaths attributed to overdosing on heroin[2]

504 billion
in economic costs[3]

Sources: [1] 2016 National Survey on Drug Use and Health, [2] Mortality in the United States, 2016 NCHS Data Brief No. 293, December 2017, [3] CEA Report: The underestimated cost of the opioid crisis, 2017

First to market: Oxycodon 20 mg, 40 mg en 80 mg. Als eerste én enige generiek.

ratiopharm kent u van de snelste introducties. Ook voor het generiek Oxycodon kunt u niet om ratiopharm heen!

Product	Inhoud	AIP juli*	RVG	Zi-nr.
Oxycodon HCl ratiopharm 20 mg	30 st	€ 26,08	34224	15367924
Oxycodon HCl ratiopharm 40 mg	30 st	€ 51,36	34225	15367932
Oxycodon HCl ratiopharm 80 mg	30 st	€ 97,31	34226	15367940

* De AIP van dit product valt binnen de - door zorgverzekeraars vastgestelde - 3% bandbreedte.
Dit product wordt via alle groothandels geleverd.

ratiopharm
synoniem voor generiek

Postbus 2062 | 1500 GB Zaandam | Tel: 075 - 653 00 00 | Fax: 075 - 653 09 91 | www.ratiopharm.nl

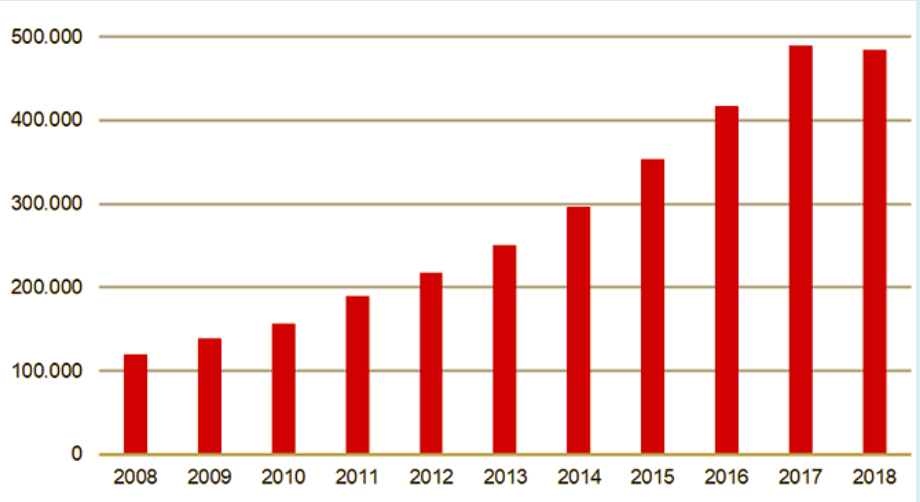

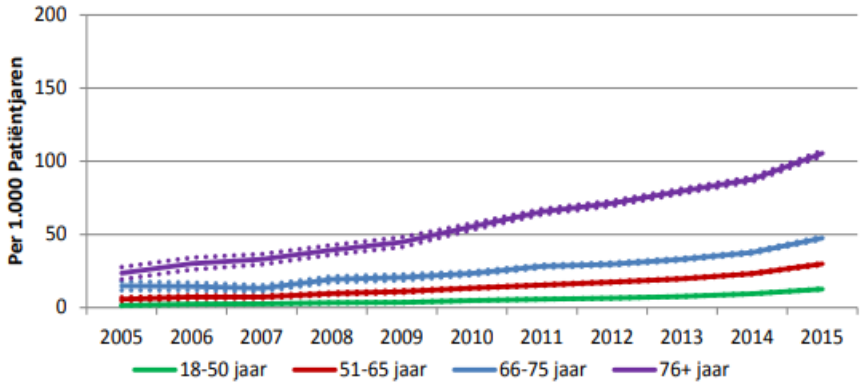

Factoren multidimensionaal opioïde probleem In Nederland

1. **Toenemende vergrijzing en daarmee problemen bewegingsapparaat**
2. **Toenemende aandacht voor pijnbestrijding en chronische pijn.**
3. **Pijnscores ziekenhuizen zijn rol gaan spelen in kwaliteitsbeoordeling**
4. **Toenemend aanbod van zware pijnstillers.**
5. **Afname duur van de ziekenhuisopnames (draaideur chirurgie)**
6. **Gebrek aan kennis bij zowel zorgverleners als patiënt.**

#durftevragen